

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

<i>Előfizetési díj:</i>		A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják.	A lap szellemi részét illető czikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztárnoki —, az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak küldendők.
Egész évre	4 ft.		
Félévre	2 „		
Negyedévre	1 „		

A hazai örmény-katholikusok és egyházuk.

(Vége.)

Liturgikus nyelvük az ó-örmény, mely a perzsa és kurd nyelvekkel rokon; egyházi könyveik saját örmény characterekkel nyomtatvák, melyeket Mesrobnak köszönnek, ki a Világosító szent. Gergely (Gregorius illuminator) által megterített örményeknek lefordította a Szentírást is¹⁾. Szemügyre véve az örmény egyház szertartásait, szokásait, disciplináját s párbuzamba állítva egy felül a latin —, másfelől a görög-egyházéival, bajos dolog lenne határozott választ adni, hogy tulajdonképen melyik egyházhoz áll közelebb. Annyi bizonyos, hogy avatlan szemek (annak ellenére, hogy tényleg a keleti egyházak egyike) a nyugati egyházhoz közelebbnek fogják tartani. Templomaik berendezése, akár a mieink; a szentély nincsen elkülönítve a keletieknél szokásos „porta regia“ val (ikonostasis); egy-egy templomban több oltárunk van; templomi ruháik alakja és színe, szent edényeik . . . teljesen megegyeznek a mieinkkel; „musica instrumentalis“-t alkalmaznak; kovásztalan ostyával áldoznak és egy szín alatt áldoztatnak, misézés alkalmával egy pap kommunikál, ellentétben a keletiek szokásával, kiknél valamennyi, az oltárt körülvéve presbyter áldozik; monstrantia-val, castrum doloris-szal, a latin egyházéval egyező püspöki ornatussal bírnak.²⁾ . . . S ha mindehez hozzá vesszük, hogy papjaik coelibatusra vannak kötelezve, borotválkoznak; s azon nem esekély fontosságú tény, mely szerint egyházunk parancsolt, nyilvános ünnepeit (festa fori), többeket a festa chori közül, sőt a „feriae maiores“-eket is velünk egyidejűleg ülik meg: az

1) A szentírás örmény fordítása az V-ik századból származik, némelyek nem közvetlenül Mesrobnak, hanem két tanítványának: Joannes Ekelensis- és Josephus Palnensis-nek tulajdonítják. E fordítást a biblikusok szöveg-kritikai szempontból kifogástalannak tartják. (Krit. kiadása: Zohrab mechtaristától, Velence, 1805 és 1859). Arméniában már a 3-ik században virágzó keresztény hitközségek léteztek. Gregorius illuminator fejezte be az egész nemzet megtérítésének munkáját, megtérítvén Tiridates nevű királyukat és vele a nemzet előelőit.

2) Az örmény püspökség megszűnése óta ereklyeként őrzik főtemplomuk sekrestyéjében.

örmény egyháznak a latin egyházzal való rokonságát lehetetlen el nem ismerünk. Másrészt tagadhatatlan, hogy liturgiák mondatainak értelménye, a szentségek és szentelmények kiszolgáltatásánál mondatni szokott szavak, caeremoniák, benedikcióik, egyházi énekeik melódiája . . . határozottan orientális jelleget viselnek magukon. A mise szertartásaiban is némileg eltérnek tőlünk; így a Lectio-ra könyörgés következik, a mely után esengetnek; a „Dominus vobiscum“ helyett „Pax omnibus“ értelményű szavakat mondanak, a népet megáldó keresztvetései; a transsubstantiatio szavait fenszóval mondják; a Trisagion-t és a keletiek nagy Doxológiáját a misében szintén alkalmazzák. A papszentelésen kívül még abban is meg van szorítva az erdélyi lat. szent. püspöknek a hazai örmény egyházra kiterjedő joghatósága, hogy az ujszülötteknek keresztelés után egyszerű örmény pap feladatja a bérálás szentségét, a keleti egyház disciplinája szerint.

Alig van nép a keresztények között, mely az örményt vallásosságban fölülmulná. Őseik hitűségéről fényes tanubizonyosságot szolgáltatnak a Martyrologium lapjai. Történelmük, tradícióik különben e jelenség pszichikai okaira is világot vetnek. Ősi hazájuknak az Euphrates és Tigris — a paradicsom — táján való fekvése, a bibliai Ararát, hagyományaik, őstörténelmük szálainak az ó- és új-szövetségnek és a kereszténység első századainak eseményeivel való összszövődése, továbbá azon körülmény, mely szerint egyike volt az örmény nemzet a kereszténységet terjedése kezdetén elfogadó népek³⁾ s a Szentírást már az V-ik században anyanyelvükön olvashatták, Keleten (a syrek mellett) ők bírták az egyházi hegemoniát⁴⁾: mindez kétségen kívül nagy befolyással volt a vallásos szellemnek és keresztény önműdatnak oly fokú megszilárdítására, minőt a hazai örményeinknél

3) Arméniában Thaddeus apostol hirdette az evangéliumot (Choronei Mózes: Nagy-Örményország története). Annyi bizonyos, hogy 200 körül már virágzó ker. hitközségekkel bírtak, mit Dionysius Alexandrinusnak a Poenitentia-ról hozzájuk intézett műve is bizonyít. (V. ö. Vascoli: Hist. eccl. pag. 44.)

4) Mikor Keleten Nestor téves tanainak követőket igyekezett toroznani, az örmény papság Proklos, konstantinápolyi érsekhez folyamodott, ki ekkor intézte hozzájuk levelét a Fiuisten megtétesüléséről.

maiglan is tapasztalhatunk; a kiket egyébként a nemzedékről nemzedékre szállott s a ker. mythos varázsfényében tündöklő hagyományaik⁵⁾ kívül már elszigetelt helyzetük is szorosabban kapcsol sokban nemzeti egyházukhoz.

Az örmény népnek és egyházuknak mai állapotát szemlélve és egy futó pillantást vetve hazánkban lefolyt kétszáz éves történetükre: azon tapasztalatra jutunk, hogy immár nem lehet messze az idő, melynek folyama lemos minden szeparatív jelleget az örménységről s egyházuk sem lehet hosszú életre predesztinálva. Azon pillanattól kezdve, hogy egyházuk a schismát elvetve katolizált, de főleg, hogy latin szert. püspök joghatósága alá került: az örmény egyháznak egyházunkhoz való közeledése és magyarosodása párhuzamos irányban haladnak. Igaz ugyan, hogy a nemzeti egyházaknál — a minőnek az örményt is kell tartanunk — az egyház szívságát kölcsönöz a nemzetiségnek s emezt túléli: az egyház az, a melyben a már-már kihaló népnek nyelve még él, s a mi speciális, lehetőleg megőrzi; de hosszú élete már az ilyen egyháznak sem lehet. Ez jövődö képe az örmény egyháznak is. Analog esetet tüntetnek elénk macedon görögjeink. Hol vannak egykor virágzó hitközségeik? . . . Csak néhol tengődnek már. Legnagyobbbrészt szétszóródtak, beolvadtak a nemzet testébe, a görög templomok ajtai bezáródtak, újabb tulajdonosokra várnak. Pedig ők vallás- és fajrokonaiában mégis csak találhattak összefüző kapcsolatokat.

Az örmények között is már meg lehet számlálni azon családokat, a kik őseik nyelvét tökéletesen beszélnek⁶⁾, templomaik szószékeiről gyakrabban hangzik föl a magyar szó, a keresztelést, esketést nagyobbbrészt magyarul végzik, plebániáik területén kívül mint magyar-ajkúak és latin szert. róm. katolikusok szerepelnek. Mindeme jelenségeket akár aránylag nem nagy számuknak, akár magyar nemzetünk amalga-

5) A Szentírás egyes alakjait legendaszerű eseményekkel hozza kapcsolatba. [A hazai örmények közt is élnek emlékeztetben él az apáról-fiúra szállott hagyomány, az Üdvözítőnek egyik örmény királyhoz (Abgár) intézett, bár a biblikusok által apokrieff jellegűnek ismert leveléről. A király ugyanis betegsége meggyógyítására Fülöp és András apostolok közvetítésével levelet küld a Mesterhez; egyben meghívja őt a zsidók üldözése elől székes városába. Az üdvözítő Tamás apostol által következőleg válaszolt volna: „Boldog az, ki hisz bennem a nélkül, hogy látott volna engem; mert rólam ez van írva, hogy: Azok, kik látnak engem, nem fognak bennem hinni, és azok, kik nem látnak engem, hinni és élni fognak! Arra nézve, a mit nekem írtál, hogy menjek el hozzád, válaszolom: itt mindazt teljesítenem kell, a miért küldtettem. Ha én ezt teljesítettem, felmegyek Ahhoz, ki engem küldött. És ha majd felmenedtettem, tanítványaim közül innen, egyet el fogok küldeni, hogy az fájdalmaidat gyógyítsa meg, és neked és azoknak, kik veled vannak, életet adjon.“ Chorenei Mózes: Nagy-Örményország története (II-ik könyv. 31.) Eredete örményből, fordította: Szongott Kristóf.

6) Neveik is nagyobbbrészt magyarok, vagy magyaros hangzásúak. V. ö. Szongott K.: „A hazai örmények vezeték- és keresztnevei“ külön lenyomat a számosújvári örmény kath. gymn. Értesítőjéből. Kolozsvár, 1884. Bizonyára sokak előtt rejtve volt, hogy közeletünk következő tagjai örmények: Lukács Béla miniszter; Gazjágó Salamon főrendiházi tag; Czetz János, 48-as tábornok (az élők közül); Kiss Ernő, 48-as tábornok, az aradi tizenhárom egyike; Gorové István, miniszter; Gorové László, a magy. tudós társaság tagjai; Csiky Gergely (az elhunytak közül) L. az Armenia füzeteit.

mizáló erejének vagy az örménység fajbéli rokontulajdonosságainak⁷⁾, egyházunk hatásának, vagy éppen ezen összes tényezők közreműködésének tulajdonítsuk: a jelek oda mutatnak, hogy nincs messze már az idő, melyben a keskeny választó falak is ledőlven, a későbbi nemzedék oly formán fog beszélni a hazai örményekről, mint akár jász-kún telepeikről . . .

Sorbán Kornél.

Esperesi megnyitó beszéd. *)

Nagyöntisztelendő koronagyűlés! Krisztusban kedves Testvérek!

Azon örömeim kellemes hatása alatt állunk még, melyekben a Gondviselés anyaszentegyházát s ebben főleg Erdély egyházmegyéjét részesítette akkor, a midőn az apostolok utódainak, a magyar főpapi karnak egyik Nesztora, ez idő szerint Erdély nagynevű püspöke, kegyelmes főpásztorunk, Lönhart Ferencz ő nagyméltósága pappá szenteltetésének félszázados évfordulóját ünnepelevén e hó 28-án oltárhoz lépett, hogy legszentebb aranyáldozatát hálátelt lélekkel bemutatva önmagáért, hiveiért, a királyért és honért.

Épen azért engedjék meg nekem, hogy ez alkalommal is felemlítsem a jubileumi ünnepek ama részét, mely főleg a bányavidéki esperesi kerületet illeti. — S e tekintetben fogadják Önök mindnyájan buzgólkodásukért, illetve a jubiláns Főpásztornak a papság és hivek nevében átnyújtott ajándéktárgy (pastorale) beszerezhetése körül kifejtett serény tevékenységökért köszönetemet! Hiszen Uraim! e vidék, e kerület, legkevésbé zárkozhatott volna el ezen mozgalom elől akkor, a midőn kegyelmes Főpásztorunkat, mint nagyszülöttjét, leginkább mondatja és tarthatja magáénak! Aldjuk ezen kegyelemért az Urat, és mondjuk, tartsd meg Isten aranyimés püspökünket, kegyelmes főpásztor Jótányát.

Azonban az isteni gondviselés, kinek útjai kifürkészhetetlenek, nem hagyja egyházát az örömeim zavartalan mámorában pihenni, hanem, hogy mint katona a harcban, edzett lélekkel legyenek hivei, szenvedéseket is küld, melyeket az egyház ellenei okoznak, kikkel küzdenünk kell, ha hivatásunk teljes tudatában akarunk az Úr szőlőjében munkálni. — Midőn Önöket, mint e nemes kerület papságát a harmadik koronagyűlésen legszívesebben üdvözölhetem: kedvező alkalmam van rámutatni egyházunk elleneire és a fegyverre, melylyel küzdenünk kell. —

Mióta Isten országa Krisztus által e földön megalapított, tehát az első századoktól napjainkig, az egyház legnagyobb ellensége volt a világ, vagyis a világon azon emberek, kik Isten akaratát nemcsak hogy nem teljesítik, sőt inkább azzal ellenkező állást foglalnak, és tovább azon emberek, kiknek feladatuk volna Krisztus jegyesét megvédeni, de e helyett majd nyíltan, majd alattomban ugyanezt üldözik. Főlösképpen a lesújtó napi eseményeket felsorolnom, hiszen

7) Örmény írók szerint a magyar nemzet bölesője is az örmények szomszédságában ringott. L. Lukács Kristóf „A magyarok őselei, hajdanaki nevei és lakhelyei, eredeti örmény kúttók után“ című Kolozsvántól megjelent munkáját (1870).

*) Melylyel főtisztelendő Csiky János főesperesi ur, a bányavidéki esperesi kerület papságának f. év július 30-án Veresbatakon tartott koronagyűlését megnyitotta.

Őnök uraim jól ismerik a helyzetet, kik mindannyian a küzdő homokon állanak! Ma az állam isten, az állami törvények legyenek minden kereszténynek, minden papnak, az egész egyháznak élete és mindene, alfája és omegája! Jól látjuk és tapasztaljuk, hogy az Achábok, Herodesek és Pilátusok kényszer eszközökhöz nyúlnak, mert az egyház nem hajt térdet az arany szobor előtt, melyet az új Nabukodonozor felállított. Valóban teljesülnek az isteni üdvözítő szavai: „Ha engem üldöztek, titeket is üldözni fognak“ (Ján. 15. 20.) . . . „bizony, bizony mondom nektek, hogy ti majd könnyeztek és sirtok, a világ pedig örülni fog“. (Ján. 16. 20.) A királyi zsoltáros szintén lélekben eleve látta ez időket, midőn így kiált fel: „felállanak a föld királyai és a fejedelmek egybegyűlnek az Úr ellen és az ő felkentje ellen. Szaggassuk el köteleiket és rázzuk le magunkról igájukat,“ de azt is hozzátette: „a menyekben lakó pedig kineveti őket, és az Úr kigúnyolja őket.“

Továbbá korunkban nagy tért hódított egyházunkkal szemben mint ellenség a sajtó és a ponyva irodalom pongyola termékeivel. Ma nagyon sok, sőt minden szabad! Ma szabadon kerülnek ki a sajtó alól és könnyelműen terjesztik is a szélrózsza minden irányában az oly iratokat, melyek egyházunk legszentebb intézményeit, az egyház fejét, annak papságát marják. Nincs számuk azon iratoknak, melyek minden lapjukon Isten és igaz egyháza ellen gyűlöletet és minden elvet nélkülöző nyers önzést lehelnek. Ez igen veszedelmes ellensége lévén egyházunknak, nagy munka vár mi ránk legyőzése végett, melyet azáltal vélnek elérhetni, ha a híveket a romlott sajtóra figyelmeztetvén, népünk kebelében a szép, jó és nemes iránti érzést hasznos olvasmányok terjesztése által ápolni törekszünk!

De talán elég is volna már az ellenségekből!
Azonban a sok közül még egyre rá kell mutassak, mert ez leggyakrabban títi fel egyházi életünkben mérges fejét, és a lelkészi élet számtalan óráját megkeseríti. Semmi sem új a nap alatt! Az áruló Judás sok szomorúságot okozott az isteni mesternek. Szent Pál is beszél szenvedéseiről; hasonlóképp szent János evangelista is panaszol, a rossz, rágalmazó nyelvekről. De hol van napjainkban is a legtisztább jellemű egyházi férfiú, ki az úr szavának „az ember ellenségei saját háza népe“, valóságát ne tapasztalta volna?! hiszen Krisztusban kedves testvérek! nem látjuk-e, hogy majd egy világi előljáró, ki magát megsértve érzi, majd egy oly személyt, kit rendre kellett utasítanunk, majd egy másik, kinek kívánságát nem teljesíthettük, boszu- és gyűlöletből sok rosszat beszélhetnek rólunk, sok keserű gondot zúdíthatnak fejünkre? „Ugy küldelek beneteket, mint bárányokat farkasok közé,“ mondá isteni mesterünk tanítványainak; ez a szó nekünk a jelen század papjainak is szól. Mit tegyünk ez esetben? vélik ők az orvoslás különféle módját alkalmazni? . . . Nem tanácsolhatok üdvösebbet, mint azt, hogy: hallgass és türr. . . Bár fájdalmas lélekkel fohászokdol: „Uram mennyire meg sokasodtak, kik engem szorongatnak, sokan törnek ellenem,“ lesz idő, midőn Dáviddal így kiálthatsz: „Mind leverted Uram, kik ok nélkül ellenségeim voltak; a bűnösök fogait szétmorzsolta.“

De ezen folytonos barezban ne csüggedjünk Krisztusban kedves testvérek! mert isteni Mesterünk a zsidók és po-

gányok ádáz törekvéseit előre látva, biztatólag szól tanítványaihoz és minden igaz hívéhez: „~~e világon szorongatástok leszen; de bizzatok, én meggyőztem a villágot~~“ (Ján. 16. 33.) A hatalom ezen ígérete biztosít minket arról, hogy a győzelem mindig Krisztus egyháza részén lesz. Avagy nem erről tesz biznyságot a történelem? De ismernünk kell a fegyvereket, ez pedig nem a Saul nehéz fegyverzete, hanem a Dávidé, melylyel Goliáth ellen ment: a hit és Istenbe vetett bizalom. Mint szent János evangelista is mondja: „A győzelem, mely meggyőzi e világot, a mi hitünk.“ (Ján. I. 5. 4.) Igen! a szent hit, melyet a keresztségben nyertünk, a bérmlásban gyarapodván felindítottuk magunkban és pappá szenteltetésünk alkalmával újból fogadtuk, — ez legyen a mi paizsunk az ellenség nyilai ellen, — ez legyen a mi fegyverünk és szellemi kardunk, mely az ellenség szívét, veséjét és lelkét átjárja. „Fegyverkezzünk fel tehát így — mondja egy nagy egyházfő, — hogy kivivhassuk a győzelmet a fejedelmek és azon hatalmasságok ellen, melyek nem a szent Lélek világosságát követik, hanem az anyagi érdekek sötétségének rabjai.“ (Rimély Károly).

Nagyontisztelendő Koronagyűlés! Kerületünkben utolsó ülésünk óta személyi változás történt. Ismeretes Önök előtt az, hogy Kovács Gyártás topánfalvi lelkész, saját óhajta szerint, Deésaknára lett áthelyezve. Főlöszleg az ő érdemeit felsorolnom, melyeket irodalmi tevékeny munkássága biztosít számára; — különös-n örökítette meg nevét e nemes kerület összes parochiai történetének megírásával! Feledhetetlen mindnyájunk előtt az ő humoros kedélye, őszinte barátsága és lekötelező vendégszeretete. Midőn tehát az ő körünköbéli távozását fájlaljuk, ebbeli veszteségünkben kegyelmes főpásztorunk körültekintő bölcsesége nyújt vigaszt és kárpótlást, mely megtalálja az alkalmas férfit arra nézve, hogy a különféle ellemek közé beékelte hitközség igényei korunk kívánalmainak megfelelőleg kielégíttessenek! Ezek után a gyűlést az Urnak szent nevében megnyitom!

Hát mit csináljunk, ha egyszer nincs!?

A győri káptalan hetek óta mind hirdetett egy a székesegyházban üresedésbe jött karénekesi állást. Magyar és német lapokban folyt a keresés; de úgy látszik, lassan ment a találás. mert addig kerestek, míg a sok hirdetésbe egyszer csak belebotlott a „Magyar Hírlap“. Ennek, az országot felügyelő őrszemnek ugyanis nem tetszett Franck Gábor székesegyházi karnagynak az az eljárása, melylyel német lapokban toborzott énekes után. Természetes, hogy egy katolikus karnagynak ilyenét eljárása is bűn, ugynevezett hazafiatlanság! Pedig kapott volna magának az a nagy magyar „Magyar Hírlap“ hazafiatlan egyéneket, akár egy legióval az ugorka szezon előtt is, ha nem bunyt volna szemtet ama egyház és katolikus ellenes mozgalmak alkalmával, melyeket a haza által fizetett liberális karnagyok dörögáltak, nem mindig a legtisztességesebb eszközökkel és nem csak a fővárosban, vidéken és magyar lapokban, hanem még német újságokban is. Emlékezhettünk arra a közelmúlt időkre, midőn Hieronymi miniszter kéjutazásra indult Erdélybe.

No de megfelelt annak a körültekintő, hazafias öranagnak, illetőleg egyik ifjonez reporterének vagy írődeájának, kinek körülbelől az lehet mellékfoglalkozása az iskola évben, hogy az indexel zsebjében és jögoncz ezimen főpapakat és Zichy Nándorokat abzugol. — Annyira a mennyire elégtétel ez nekünk; a „Magyar Hírlap“ pedig vegye nagy kitüntetésnek, ha hozzá méltóztatott szólni a „Magyar Allam“ ezen nem első és nem is utolsó „Jugendstreich“-jéhez.

A „Magyar Allam“ azonban nemcsak letromfolta a bivatlan prokátort, hanem nagyon szomorú igazságot említett fel, kitünően sikerült a Magyar Hírlapot lefőző soraiban, midőn azt mondta: hogy hazánkban nem található gregoriánénekes és hogy ott kell keresnünk olyant, hol van, tehát külföldön, külföldi lapok által.

Oly önvalomás ez első katolikus uapi lapunk basáb-jain, mely gondolkodóba ejti az embert és mely eléggé szomoruan jelzi a katolikus egyházi zeneállapotokat. De nem csak ezeket, hanem talán azokat az intézeteket is, melyeknek szent kötelessége énekeseket, zenészeket nevelni az egyháznak, az egyház akarata és szándéka szerint mennyei szép liturgiánk érdekében, eltekintve ama morális indokoktól, melyek az engedelmesség-, alázatosság-, imaszereget- és lelkiismeretességben sarkalnak.

Megemlítve azt, hogy nem első önvalomás a Magyar Allam fentemlített mondása, mely nagyon kétes világot vet a Magyarországon folytatott és megrögzött helytelen egyházi zenére, megragadjuk az alkalmat, hogy egy kissé elmélkedjünk egyházi zenéről, melyet már többször mondtak és hirdettek nyilvánosan elzüllöttnek, elfajultnak, tisztátalannak, templomainkból kiltandónak stb., már csak azért is, hogy némiképp ellensúlyozzuk azt az eléggé nem kárhöztható sablonszerű eljárást, melyet ily kérdések felvetésekor követ az újságot olvasó érdekelt és nem érdekelt közönség, a midőn vagy nem is olvassa el az egyházi zene érdekében napvilágot látott cikkekkel, vagy ha el is olvassa, vállat vonva föltre teszi anélkül, hogy reá reflektálna vagy fölötte gondolkodnék.

Ezt a korán sem helyeselhető, de gyakori eljárást, mondom, nem lehet eléggé rosszalni. Megmondom azt is, hogy miért. Először, szőnyegen forog itt közvetlenül az Isten ügye, istentiszteletünk helyes vagy helytelen, jó vagy közömbös megtartása — tehát vallásunk legelső célja — „finis primarius“, — és másodsor érdekelve van hiveink hitéletének fejlődése, liturgikus nevelése, nemesítése, egyes nevelőintézeteink renoméja, fiatalságunk helyes zenei nevelése oly irányban és oly fokban, milyent nem csak az egyház követelhet jogosan a liturgia szolgáltól, hanem egyszersmind a korszerűség és önértet, mely kötelességszerűleg lépést tartani igyekszik azokkal, kik e téren kitünnek, vagy legalább is teljesen megfelelnek a követelményeknek.

Meglehet, hogy akárhányan, kiknek feltűnt a Magyar Allam furesa állítása, hogy hazánkban nehezen található gregorianumot tudó énekes, ezt tulzásnak vették és lehetetlenségnek tartják az ilyesfélét. Pedig nincs igazuk. Magyarországon disponibilis gregorián énekest nem is kapunk, olyant Magyarországon ez ideig nem nevelnek. S ha talán van itt ott p. o. Pécsen, a székesegyháznál, az nem magyar.

Hallgassa csak végig valaki, p. o. némely székesegyházban azoknak choralis énekét, kik magukat gregorián éne-

keseknek tartják — vulgo choralistáknak, s feltéve, hogy az a valaki hallott már jól és helyesen choraliter énekelni, vagy ő maga ért a dologhoz, az azt fogja állítani, hogy ezek az állítólagos choralisták ugy értenek a fenséges gregorianumhoz, mint a tyuk az ABC-hez.

Nem szabad e tekintetben elfogultnak leüni; annál kevésbé, mert manap a legszentebb dolgokban is akárhány-szor, a legjáratlanabbak, a legprimitívebb képzettségűek vizsik a nagy szót és főszerepet, szereznek maguknak pénzt és némi tekintélyt is, mert hát esetleg szép arcuk, szép hanguk avagy ennél is többet érő hatalmas pártfogójuk van, ki esetleg közreműködik, hogy valami kis, ha még oly hiányos munka, melyet felülbírálni a hazában amugy sem tud vagy nem mer senki, jelenjék meg, és szereznek karnagyi állást, zenetanárságot, a legrosszabb esetben még akadémiai tagságot is. Mi nekünk manap az egyház akarata, az egyház jogos követelése zene dolgában? Hisz minél emáncipáltabb, néhány az ugorka fára felkapott nagybeszédű, nevet kapott zenei kapacitásnak izlése, véleménye stb., annál ünnepelebb; az ilyen dirigál, főleg ha talán még valami keringő vagy valami rossz misekompozíció is jelent már meg becsületes neve alatt. Volt alkalmunk bő, de szomorú tapasztalatokat szerezni magunknak azon jelenségek körül, melyeket a protectió *schwindli* idéz elő oly téren és oly helyeken, hol enuek történnie semmi körülmények között nem volna szabad, mert némely epésőbb egyén még ismételné a nagy Thibaut szavait, hogy a katolikus egyháznak nem szabad, hogy bűnököt kövessen el, vagy ilyeneket magára vállaljon. Épen azért nem is átaljuk kimondani azt, hogy nemcsak, hogy gregorianumot tisztességesen értő énekest nem kapunk Magyarországon, hanem legtöbb egyházi karnagyunk és híres zenetanárunk, olyanok, kik zenei főiskolákban egyházi zenét, gregorianumot és liturgiát — rirumteneat is — tanítanak, sem értenek a Gregorianumhoz.

„Nomina sunt odiosa.“ De említhetnék hazánkban mérvadóknak tartott neveket. Említhetnék azért, mert meggyőződtem, hogy hogyan állunk gregorianumtudás és egyházi zene dolgában ott, hol ország-világ azt hiszi, de nem csak hiszi, hanem szentül meg is van győződve, hogy beváló tekintély szól a tanszékéről — egyházi zene és liturgikus ének dolgában!!

Nem restelem kimondani az igazságot azért, mert fáj, szivemből fáj, midőn látom azt, hogy csak kenyérhulladékokkal traktálják ifjuságunkat az egyházi zeneművészet oly düsgazdagon terített asztaláról; mert fáj, hogy épen egyházi zene tekintetében nyílik alkalm és tere mindennemű önkénynek, közömbösségnek és humbugnak a kötelességteljesítés, a tudás, a tekintély báránybőre alatt, mely azonban farkas szemet meresztő önzést, mesterséget folytató üzérleket, felületességet stb. efélet takar akkor, midőn az egyháznak, a hazának, a haza legdrágább kincsének, az ifjuságnak szolgál látszólag.

Ki a mit szeret, azt el nem hanyagolja! annál kevésbé, ha ez a szeretet nemcsak egyszerű majomszeretet, hanem a szeretett tárgy valódi értékének, becsének megismerésén alapul.

Bárhova menjünk édes hazánkban, azt tapasztaljuk, hogy a Gregorianum vagy tökéletesen mellőzve van, vagy pedig

oly elhanyagolt állapotban tengődik, mely képes és alkalmas arra, hogy mások előtt is gyűlöltté, megvetetté és mellőzötté legyen. De ha ezt nem is tapasztalná tényleg a megfigyelő, úgy száz és száz egyén, még pedig tekintélyes egyének szájából hallhatja elítélni, becstelenteni a Gregorianumot. Hogy ezt a Gregorianum iránti szeretetből tennék, alig hiszem. Pedig hol az igaz szeretet biányzik, ott minden biányzik. Hazánkban a Gregorianumot nem szeretik, legalább is nem ott és nem azok, hol és a kiknek ez szent kötelessége volna, mert nem ismerik értékét, mivoltját, rendeltetését; s mivel nem szeretik, nem szerethetik, elhanyagolják ott, a hol az bűn Isten, egyház, istentisztelet, művészet és első sorban ifjuságunk ellen, mely hivatásból oly térre lép, hol a Gregorianum tudása és művelése, szeretete és ismerete *liturgikus* törvény, lex liturgica!

A Gregorianum az egyházi éneknek, minden egyházi zenének fundamentuma, alapja, szentírása, az egyházi zenének dogmatikája. A Gregorianum ismerete, tudása, szeretete nélkül nincs egyházzenei képzettség, nincs egyházzenei haladás, nincs egyházzeneinevelés, nincs képzettség, tájékozottság, tekintély az egyházi zeneművészetben, ennek a művészetek legelsejében, legszentebbjében, a modern zeneművészet hatalmas, erőt, lélet kölcsönző és biztosító alapjában. A Gregorianumot alapjában nem értő, énekelni, jól előadni nem tudó, vagy az ezt megközelítő klasszikus egyházi polyphoniát — melyet Palestrina stílusnak is szoktak mondani — behatóan nem ismerő egyházi karnagy, legyen bár ügyes mindenféle profán mise kompozíciókban és profán zenében, vagy ha nem érti magát jól a liturgiában, az nem egyházi karnagy, bár százsor viseli is azt a címet és huzza vele a jövedelmet. Ugyan így áll ez a képezdei és papnevelői zenetanárokról is.

A Gregorianum országos elhanyagolását pedig látva, tudva, milyen következtetésre jutunk, ha képezdénkre és papnevelőintézeteinkre, székesegyházainkra és az ezekben folytatott zenetanításra, zeneeladásokra gondolunk! Vajjon ki csodálkozik aztán még azon, hogy egy székesegyház nem kap magának magyar gregorián énekest?!

Hasznavethető gregorián énekest csak buzgó, állhatos gyakorlat, ügyes, a dolog jó végét megfogó, alapos, lelkes theoretikus vagy, mint praktikus oktatás nevelbet, mely nem feledkezik meg arról, hogy a „fides ex auditu“ elve szerint jó minta előadások rendezése és meghallgatása fődolog a zenei nevelésben, és legfőbb kellék arra, hogy valaki jól értsen a choralishoz, az egyházi zenéhez. Ha tehát ily módon nem gondoskodnak gregorián-énekesekről, hiába minden okoskodás, hiába sokak részéről a hiányos zenetanítás az erre való intézetekben, hiába egyes kapacitások (?) mise és könyv szerzése, nagy neve és meg nem érdemelt tekintélye.

Pedig, míg mérvadó templomainkban, székesegyházainkban vagy éppen nem, vagy pedig csak úgy énekelnek Gregorianumot, mint a hogy énekelnek, míg a budai Mátyás-templomban, amely a legnagyobb magyar egyházi zenésnek tartott fenbatósága alatt áll, csak színházias jellegű, operaszerű és szőlőkkel spékelt miséket adnak elő úgy, a hogy a csekély számú karénekes bírja, mise alatt pedig Bogisich-féle betéteket, azaz a liturgiából kitiltott, mert a nép nyelvén szerkesztett, tehát régi egyházi népénekeket adnak elő, a Gregorianumot pedig legfeljebb és a legtrikább esetben csak egyes négyes szólamra alkalmazott állandó

miserészleteiben; míg a budapesti egyetemi templomban husvét vasárnapján Mascagni-féle Regina coeli-t énekelnek a centrum-ba küldött kiválasztott lévitáink; míg tanítóképezdénkben csak Zsasskowszky emlőm táplálkozik egyházzeneileg a mi tanítóágunk, kántorságunk reménye; míg a mi papnevelő intézeteinkben csak az oratóió-k, a praefatio-dallamának és egy két *Ita missa est*-nek elég közönyös bemagolására szoritkoznak, addig ne várja senki, hogy magyar gregorián énekes foghat valaki, addig ne is álmodjunk, — bár nem vet valami szép világot reánk, — arról, hogy nálunk is törődnek liturgiával, istentisztelettel, egyházi énekkel úgy, a hogy kellene, vagy hogy megkezdik egyházi zenetérén is az égeiően szükséges reformot, mint a hogy ezt Isten, egyház, saját katolikus önértzetünk követelné.

Igaz, első sorban kántoraink, karnagyaink kezeibe van letéve az egyházi zene sorsa. Ha pedig említett egyének kezeiben ugyancsak siralmas sorsa van az egyházi zenének, ne higyük azt sem mi, sem az illetékes körök, hogy első sorban a *felelősség* is a kántorokat és a karnagyokat éri ez idő szerint. Nem. Ezek azzal állanak elő egyházi zene, ének és orgonajáték tekintetében, a mit a tanítóképezdek ez idő szerinti zenetanáraitól tanultak. Az pedig, nézzünk csak körül, vajmi édes kevés, és a követelményeknek éppen nem telő. Buzduljon bárki még oly nagyon a mellett, hogy a népek elég, hogy felesleges ez vagy az a jobb valami, ezzel koránt sem helyezi batályon kívül az egyháznak bűn terhe alatt kötelező rubrikáit, melyek közt helyet foglalnak az egyházi zene érdekében kiadott egyházi rendelmények is. Nem helyezi hatályon kívül azért, mert erre még a püspököknek sincs joguk, még kevésbbé másnak, és mert haladásra, engedelmességre köteleztünk akkor is, ha a kényelem, a lusta békettírés, a járatlanság és önkény mást is tart ezélszerűbbnek a felvilágosultságban szántsándékosan meghagyott egyszerű néppel szemben, és mert rossz, ügyetlen vagy határozottan tiltott, az egyházi jelzőt meg nem érdemlő énekléssel, orgonajátékkal, ebbeni förtelmes járatlansággal, megcsonkított vagy elferdített, szabályellenes istentisztelettel és a nép akaratának való tiltott hódolásával a jó Istennek vajmi rosszul szolgálunk, kötelmeinknek vajmi rosszul teszünk eleget s hívőinknek engedelmesség dolgában vajmi kétes példát adunk.

Szóval azt akarom az egészből kihozni, hogy jó lesz végre valahára a zenetanításra is kellő súlyt fektetni, ezt is úgy méltatni, a hogy kell és a hogy azt elsőrangú fontosságú, a nevelés terén egyáltalában, kívánja. Mert képezdénkben az egyházi zenetanítás körül észrevehető biány, közönbösség, járatlanság borzasztó módon megboszulja magát népünkön, ifjuságunkon, már csak azért is, mert engedetlenségre, közönbösségre, lanyhaságra visz vallásunk, szent hitünk legfensége, legistenibb megnyilatkozásán az istentiszteleten és megbontani segítő katolikus, egyetemes voltunkat éppen ott, hol úgy istenigazában megtaláljuk a „mysterium fidei“-ben testet öltő egységünk, közösségünk, Istennel való egyesülésünk csalhatatlan bizonyítékát.

Ne a diploma, melyet manap, mint azt számos tapasztalati tény bizonyítja, nagyon könnyen lehet szerezni, ne a protectio vagy egyes begyakorlott zene és énekdarabok érzés nélküli előadása legyen döntő oly fontos állásnak, mint a milyen egy képezdész vagy zeneetani állás is, betöltésé-

nél. Ez még nem nyújt kezességet arra, hogy ifjúságunk tanul is valamit. Egyéb, mélyebben gyökerező kellékek, minők egyházi szellem, a Gregorianum beható tudása és ismerete, úgy elméletileg, mint gyakorlatilag, a zene történelem- és irodalom főleg az egyházinak ismerete elodázhatatlanul szükséges kelléke a beváló egyházi zenetanításnak.

Hogy a liturgikus gondolkodásnak, a tárgy iránti lelkesültségnek, a szent ügyérti buzdulásnak nem szabad hiányozni ott, hol arról van szó, hogy egyházunknak neveljünk méltó és beváló zenészeket s énekeseket, azt bizonyítanom nem szabad. Persze, hogy jelen körülmények közt az a fizetett és fitogtatott lelkesedés, mely épen csak annyit tesz, a mennyit a legvégsőbb esetben kell, hogy némileg port hintsen a világ szemébe, nem lelkesedés, azt is tudjuk.

Abban a régi jó időben, a melyről némelyek oly előszeretettel szokták mondani és hirdetni, hogy nem tudtak annyit, mint a mostani előrehaladott világ, volt idő, a midőn a legegyszerűbb falusi templomban, a legszegényesebb körülmények közt sem elégedtek meg azzal a silány és korlátolt orgonajátékkal, azzal a porszemnyi zenetudománnyal, melylyel a képezdeinkből kikerülő ifjúságunk a legtöbbször fényeskedik. Talán lesz még alkalmam és időm ismertetni egy vizsgarendet, mint az ezelőtt száz vagy százötven évvel divott a képezdekben, és melynek megfelelnie kellett annak a kántorságra készülő fiatal embernek, ha kenyérhez akart jutni: de a mely vizsgát alig ha kiállná sok virágzó és jó hirnévvel ékesített zenetanár vagy karnagy. Annnyira vagyunk ma már, hogy jó kántornak, zenetanárnak mondják azt, ki valamennyire képes Zsaskowszky énektárából néhány begyakorlott éneket elszólozni, vagy úgy, a hogy, jól megránczizálni valami orgonát.

„Sit venia verbis“ az igazságért. De hát a mondtak, némiképp megfelelnek arra a kérdésre, hogy mit csináljunk ha itthon nem találunk gregorián énekest?

Előbb jó zenetanárok után kell néznünk, kik értik magukat első sorban a szent zenében és abban, mire egy katólikus karnagynak, kántornak az Isten és egyház színe előtt szüksége van, — ilyeneket kell alkalmazni tanítóképezdeinkben és papnevelőintézetekben, és rendezni kell ezekben az énektanítást, melynek alpha-ja „quoad sacram musicen“ a gregorianum, a Gergely féle karének.

Ezt az éneket, mely az egyháznak ünnepi imanyelvezete. ezt az éneket, mely az egyháznak legkedvesebb, mely a legnagyobb zenei értéke mellett a legkönyebben kivihető, ezt az éneket, melyet XIV. Benedek pápával szólva a jámbor hívők a legszívesebben hallgatnak, mondom: ezt az éneket kell meghonosítani képezdeinkben és papnevelőintézetekben, székesegyházainkban úgy, mint az egyházmegyék legutolsó kápolnáiban és ez lesz azután megteremtője, alapja az egyházi zenereformnak [Isten nagyobb dicsőségére, hívőinknek pedig épülésére és lelki üdvé előmozdítására, egy jobb izlés megteremtésére, egy jobb és igazi zeneművészet meghonosítására szentélyeinkben és istentiszteletünkön.

(Vége következik.)

Kalászat

a tudomány mezején.

XV.

Midőn kérdezték Plutarchosztól, hogy mi különbség van a kutya és irigy ember között? így szólott: „Csak annyi, hogy a kutya az ismeretlen emberre ugat, az irigy pedig kivétel nélkül mindenkire.“

„A kutyákat, sőt még az oroszánt is lehet szelidíteni — úgy mond Plátó —; az irigy ember azonban rosszabb ezeknél; hozzá semmi józan tanácsal nem férhetsz; a rozsdá megessi a vasat, az irigy pedig életfájának ágait nyesi le és gyökerére ülve ott kesereg.“

Midőn Diogenes halálához közel álmából felrettent és orvosa kérdé, hogy miként érezi magát, így szólott: „Jól, mert látom a két iker-testvért, a halált és álmat egymással ölelkezni.“

„A fántázia maradjon örökre gyermek, ifju-üdeségtől a kedély, férfiasan érett az akarát, öreg bölcsességtől az ész“ így mond az elmés Hammerling Róbert.

„Valamint a madár elfogotva és sokáig kalitkában tartva, ha mindjárt el is bocsátod, oda visszatérni törekszik, úgy a lélek is minél tovább tartózkodik e világban, annál nehezebben válik meg annak javaitól. De a gyermekek lelke örömet megyle“ — vélekedék nagyon helyesen Plátó.

„Nincs állat a föld kerekességén, ugymond Plautus, mely jobban szeretné szülőit, mint a majom és szamar; a tudatlan embernek is hiába beszélsz; ha egyszer valamiben kedvét leli, hagyj békét neki; vastag a koponyája, mint a baromé.“

„Igaz van Plautusnak, hogy valamint a színházban a tudatlan tömeg bámulja és dicséri a darabot, melyhez annyi ért, mint ló az ábc-bez, épen, úgy éljenzi az általa meg. nem értett eszmét is, melyhez annyi itélő erővel sem bír, mint a csutak.“

Plátó gyakran inté vala tanítványait, hogy midőn haragusznak, nézzenek a tükörbe s ha látják, hogy képükből kikelve örülthöz hasonlítanak, elmegy a kedvök a baragtól.

Ugyanő, midőn szolgálja valami gonosz csint követett el, mondá: „Megvernélek, ha nem haragudnám!“

Helyesen mondja Plátó: Valamint a kik bérházban laknak, sok nem tetsző dolgok által izgattatnak és majd a ház egyik-másik része miatt panaszkodnak, úgy a lélek is most a fej, majd láb és gyomor fájás miatt panaszkodik, jelentvén, hogy ő sincs saját házában, hogy onnan ki kell költöznie.“

Körödy Endre,
ny. ig. tanár.

(Folyt. köv.)

IRODALOM.

— **Megrendelési felhívás.** Alulírott mély tisztelettel kéri Főtisztelendő, tek. Uraságod kegyes pártfogását, a midőn egy, még eddigelé édes hazánkban kevésbé ápoltt és művelt egyházművészeti ágra, t. i. az egyházi zenére bátorodik a t. közönség figyelmét irányítani, és midőn „a katolikus egyházi zene és ének Magyarországon“ című szerény munkájával a nyilvánosság elé lépve, az iránt szives érdeklődést óhajt kelteni.

A helyzet és egyházzenei viszonyok évek során át folytatott komoly megfigyelése, sok tanulmányozás, tapasztalás után, — s megvallom, — sok áldozat után is, batároztam el magam a szent zene és ének érdekében gyenge erőmbezképfogás felszólalni, tisztán csak az egyház álláspontjára helyezkedve, az egyház szent és egyedül mérvadó akaratát tartva mindenképen szem előtt: rajzolni és körülírni, helylyel-közzeel illusztrálni azt, hogy milyen a divatos, tévesen egyházi zenének mondott vagy tartott „zenénk a templomban“ és milyennek kellene lennie az egyház határozott és telremagyarázhatlan szavakban kinyilvánított, semmitéle egyéni fel-fogás, egyéni izlés vagy gyökeret vert szokás által, bűn nélkül ki nem játszható törvényei és rendeletei szerint.

„Bár „minimus sum in Israel“, mégis azt hiszem, hogy a „Magyar Allam“ és Tokody Odön „Havi Közölyné“-nek olvasói előtt nem egészen ismeretlen csekélységem neve, mert említett lapokban többször volt szerencsém a „musica sacra“ ezen páratlan fenségű istentiszteletünk lényeges alkatrésze érdekében szót emelni. Leginkább azonban biztat mégis azon reményem, hogy az érdekelt körök, első sorban a Főtiszt. papság, karnagy és kántor urak, kik mint a közelmúlt években tapasztaltam, már országszerte hangoztatták egyházi zenénk nagyon beteg állapotát és jobb állapotok megteremtésének égetően szükséges voltát, nem vonják ki magukat oly szent ügy pártolása alól, mint a minő a szent ének és zenének ügye, a melyet mindenképen előmozdítani, támogatni, a nagy közönséggel megismertetni célja, feladata fent nevezett munkámnak.

A közvélemény ma már oda nyilatkozott, hogy egyházi zenénk stílyedt, hogy nem érdemli meg az „egyházi“ jelszót s hogy segíteni kell a dolgon.

Tartozunk is ezel Istenünknek, páratlan szépségű liturgiánknak, istentiszteletünknek, mely rossz, be nem való zene és ének által profanáltatik, megszenstelenítettik; tartozunk az istentisztelet látogatására bűn terhe alatt kötelezett hívő népünknek, mely romlott egyházi zene által romlottá lesz; tartozunk hivatásunknak, katolikus önértzetünknek, melyből kifolyólag tudjuk azt, hogy bizony rossz, elkoresosult a művészi és egyházi jellegét egyaránt nélkülöző zene vagy énekkel nagyon rosszul szolgálunk Istenünknek.

„Sancta sancte!“ jelszóval homlokán tárgyalja nevezett munkám az egyház akaratát tolmácsoló és az egyházi zenére vonatkozó rendeleteket, rubrikákat, ezek után pedig az első

részben klasszikus zeneszerzőink Cherubini, a két Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert, Eybler, Vogler, Liszt Ferencz egyházi zeneműveit, mind művészet, mind liturgia szempont jából kifejtve, hogy mennyiben méltók említett zeneagyoknak miséi stb. istentiszteletre vagy nem.

A második rész körülményesebben festi a hazánk katolikus templomaiban divatozó és szörnyű módon elharapózott figurális, illetve hangszeres zenét, a mint ez alsóbb és legalsóbb rangú zeneszerzők, illetve misegyártóktól ered, szolgálva egyszersmind az előadási módról, helyi szokásokról stb. stb., melyek helylyel közzeel az istentiszteletet valóságos torzalakban tüntetik fel s hangosan bizonyítják azt, hogy egyházi zenénk „totaliter“ beteg.

A harmadik rész a Gergely-féle karénekről (Cantus gregorianus), annak melodikus szépségeiről, rendkívüli zenei értékéről, becséről szól, feltüntetve egyszersmind azt is, hogy ezen fenséges ének az igazi egyházi ének („Cantus ecclesiasticus per eminentiam“), de a mely daczára ennek csak nagyon ritkán alkalmaztatik, s akkor is a legtöbb esetben helytelenül s oly módon, mely iukább utáltta, mintsem kedvelté teszi azt.

A negyedik rész értekezik a magyar egyházi népenekről, előnyeiről és hátrányairól az istentiszteletre nézve, alkalmazhatóságáról a liturgián kívül, s az egyháznak erre vonatkozó rendeleteiről, tilalmairól stb. stb.

Az ötödik rész előadja az orgonajátékra vonatkozó tudnivalókat, első sorban az egyházi orgonajátékot tartva szem előtt, mely mind művészet szempontjából, mind egyházi tekintetéből sajátosság kezelést kíván.

A hatodik, befejező rész, az egyházi zenereform létesítésének aktuális kérdéséről szólva, általános javaslatot tesz egy országos Caecilia-egylet megalapításáról, a reform keresztülvitelére nézve részletes indítványokat terjeszt elő, megjelölve egyszersmind ama akadályokat és hiányokat az egyházi ének- és zenetanítás terén, melyeket okvetlenül és mielőbb elhárítani, illetve pótolni kell, ha sikeresen akarunk működni és célt érni.

Röviden: egész törekvésem odairányult, hogy a Főt. papságnak és az istentiszteleten közreműködésre hivatott karnagyoknak, kántoroknak oly kézi könyvvel szolgáljak, melyben, bár röviden, de mégis elég tüzetesen megtalálják mindazt, mit liturgia és művészet szempontjából az egyházi zenéről tudni elkerülhetetlenül szükséges.

A papi, vagy kántor-tanítói pályára lépett fiatal nem zedékünknek már azért is bátorodom ajánlani szerény munkámat, mert ők lesznek azok, kikre az egyházi zenereform létesítésénél az orozslánrész hárul s mert övek e tekintetben is a jövő.

Az egyházi zene reformja nem lesz egyéb, mint egyházunk iránt kötelees engedelmisségünk gyakorlati bebizonyítása az által, hogy az egyház törvényeinek, az egyházi zene kerül kiadott rendeleteinek mindenben érvényt szerezni a leglelküismeretesebben, a legbuzgóbban törekszünk.

Törvényeinek érvényesítésére pedig munkásokra, mégpedig semmi fáradságot sem kímélő munkásokra van szüksége anyaszentegyházunknak, — munkásokra, kik tudnak s akarnak, kiknek hivatásuk van az sz. zene érdekében tenni, áldozni.

Ily munkásokat egy közös táborban látni, ily munkásokat a tettek mezejére szólítani forró kívánságom.

Isten segítségével, szerény munkám talán szolgálhat ez irányban némi utmutatással.

Oly anyagi viszonyok között bátorodom — merem állítani — sok tanulmányozás s tapasztalataim szerény eredményével a nyilvánosság elé lépni, hogy haszonról egyáltalában szó sem lehet. Nem is kívánok ilyet. Boldognak fogom magamat érezni, ha kellő támogatás mellett minél többet használhatok a szent ügynek, a szent zenének, és tehettem csak valamicskét is ezen, a Bárány isteni áldozatába belevegyülő fenséges művészet érdekében.

Tudom hogy manap, sok oldalról veszik igénybe az ember pártfogását; azonban tudom azt is, hogy semminemű és rangú művészet nem bír annyi fontossággal ami istentiszteletünkre nézve, mint a zene, miért is az egyházi zene- és éneknél nagyobb pártolást, ápolást nem érdemel semmiféle művészet. Ha ez igaz, — mint a hogy igaz is, — akkor szabad reménylenem, hogy Magyarország minden nemes és hasznosért lelkesülő papságához és az oltár szolgálatában segédkező kántoraihoz nem hiába küldtem alázatos felhíváson munkám kegyes megrendelésére.

A munka, mely körülbelül 20—24 ivre terjed, csinos kiállításban kőtarészletekkel illusztrálva, még jelen év folyamán fog megjelenni. Ára: füzve 2 frt, diszes kötésben 2 frt 50 kr. Gyűjtőknek 10 példány után tiszteletpéldánnyal szolgálók.

Szíves megrendelésre a mellékelt levelező-lap szolgáljon, melyet mielőbb — franko — czimemre visszajuttatni már azért is kegyeskedjék föltisztelendőség — tek. Uraságod, hogy a példányok számáról tájékozást szerezzek magamnak.

A munka ára csak a könyv megküldése s átvétele után, legjobban postautalvány útján fizetendő Budapesten.

Budapest, a postabélyeg kelte.

Tisztelettel

Tornyay Ferencz.

A munka, melyet nagyon ajánlunk, legjobban levelező-lapon rendelhető meg ezen czimen: T. Tornyai Ferencz urnak Kunosy Vilmos és Fia könyvnyomdájába Budapest Teréz körút 38 szám.

Napi események köréből

— **Szent István ünnepét** a hagyományos szokáshoz hiven nagy kegyelettel és fényvel ülték meg a fővárosban. A körmenet a Szent Jobbal 7 órakor indult a Zsigmond kápolnából a Mátyás-templom felé. A Szent István-erekye mögött Vaszary Kolos biboros hercegprimás lépdelte udvari papjai kíséretében, utánuk pedig közéletünk kitünőségei. A Mátyás-templomban Valtber Gyula dr., primási titkár gyönyörű beszédet mondott, melyet e szavakkal feje-

zett be: „A főkelt gondolkozásu magyar, ki páratlan szeretettel, hűséggel és ragaszkodással viseltetik szent királya dicső utódai iránt, vallásában, erkölceiben és erényeiben is lelkesült kegyelettel fog mindenkor függni ősi emlékné, hogy sirját viszont az utódok áldó kegyeletének koszoruja övezhesse. Amen.“ A beszéd után a hercegprimás misét pontifikált, melynek végeztével a körmenet visszaindult a Zsigmond kápolna felé, hol Te Deum fejezte be az egyházi tünnepelet, mire a szent Jobb-ot közszemlére kitétték.

Városunkban is a hagyományos kegyelettel ülték meg a nemzeti ünnepet. A katedralisban az ünnepléses sz. misét negy és ft. Kovács Simon kanonok-aktor ur tartotta, a szt. beszédet pedig Forster János mondotta. Az isteni tiszteleten az összes hivatali testületek megjelentek.

— **Katona és vallás.** Nagy jelentőségű az a beszéd, melyet Steinitz lovag, dandár-parancsnok tartott azon alkalommal, midőn a Brünn mellett lévő karthauzi katonai intézet azon növendékei, kik az intézetet elhagyták, ő Felsege születési évfordulóján a katonai esküt letették. „Isten engem úgy segélyjen — mondja többi között a jeles törzsiszt — ezen esküt által Isten harcossává lesz felavatva a katona. Isten, kinek nevében hűséget esküszik, áldást küld a fegyverre, a harcra, mely az ő nevében vivatik. Az ő segítségére bizony számíthat a harc mezején; a kegyes és irgalmas Isten enyhítene a sebesültnek fájdalmait, ő veszi irgalmába a baldoklót, kinek a vezetes golyó kioltja életét. A vallásosság mindenkor főkéssége az igazi katonának. Erre nézve ő felsége legtöbb hadurunk adja a legjobb példát. Ma inkább mint valaha, szükséges, hogy a katona szövetségese legyen a vallásnak, hiven, kitartóan a halálig!“ Addig lesz megbízható hadseregünk, míg ilyen szellem lelkesíti, mert vallásos érzelem nélkül az esküt elveszti jelentőségét, és üres szólamná válik.

— **Pályázat.** A topliczai (Marostorda megye) róm. kath. leányiskolánál megüresedett tanítónői állomásra pályázat hirdetik. Évi fizetés: 300 frt. Ebből 200 frt a politikai község pénztárából havi utólagos részletekben, 100 frt pedig fölévi utólagos részletekben a róm. kath. hitközség pénztárából. Lakáspénz: 50 frt. Kötelessége a leányosztályt önállóan vezetni. Pályázni kívánók folyamodványaikat szept. 16-ig sziveskedjenek alulírotthoz benyújtani. Az állomás püspöki kinevezés után október 1-én elfoglalandó. Topliczán 1894. aug. 17-én. Zonda Vincze lelkész, isksz. elnök. (1.)

— **Pályázat.** A közsvényes-remetei tanítónői állás lemondás folytán ürességbe jöven, arra pályázat hirdetik. Fizetése 1.) 300 frt. havi előleges részletekben, 2.) lakás vagy 30 frt. lakbér, 3.) 3 öl tüzi fa haza szállítva. Kötelessége: egy tanterem önálló vezetése. Pályázók kéréseiket szeptember 1-ig nagys. Csiki Péter t. kanonok urhoz nyujtsák be. u. p. Deményháza.

— **Pályázat** az Oroszhegy-nagykutpataki tanítói állásra. Jövedelme: 300 frt. állami fizetés; szabad lakás, kert, tűzifa. Mellékes jövedelemre is számíthat. Kellően felszerelt folyamodványok folyó év szeptember hó 23-ig (bezárólag) alulírotthoz küldendő. Képezdevégzetek is pályázhatnak. Az állomás október 1-én elfoglalandó. Oroszhegyen, 1894. augusztus hó 21-én. Laiber Antal, lelkész, iskolaszéki elnök.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: ZLAMAL AGOST.

Szerkesztőtársak: BALINTH GYÖRGY, Dr. CSERNI BÉLA, FEJÉR GERŐ, VASS ALBERT.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gynlaféhvárt.